

Urimeligt stillede ægtefæller

– samspillet mellem
familieret og aftaleret

Lennart Lynge Andersen
Svend Danielsen

Lennart Lyngé Andersen og Svend Danielsen
Urimeligt stillede ægtefæller – samspillet mellem familieret og aftaleret
1. udgave/1. oplag
© Thomson Reuters Professional A/S, København 2009

ISBN 978-87-619-2618-0

Omslag: Jens Hage
Sats og tryk: AKA-Print A/S, Århus

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse
af denne bog eller dele af den er ikke tilladt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.
Alle rettigheder forbeholdes.

Indholdsfortegnelse

Forord	11
Kapitel 1 Introduktion	13
1. Bogens afgrænsning	13
2. Familieretlige synsvinkler	16
3. Den aftaleretlige synsvinkel	25
4. Særligt om forældremyndighedsaftaler	27
5. Plan for fremstillingen. Anvendte domme	30
6. Et par illustrative afgørelser	31
Kapitel 2 Retshistorie	33
1. Før 1922-loven	33
2. Ægteskabslovene af 1922 og 1925	36
2.1. Ægteskabsloven af 1922	36
2.2. Viggo Bentzon	38
2.3. Lov om ægteskabets retsvirkninger 1925	39
2.4. O. A. Borum	39
2.5. Ernst Andersen	42
2.6. Lidt om ældre domspraksis	43
3. Ægteskabsudvalget af 1957	43
3.1. Betænkning I nr. 305/1962 om ægtefælleskifte	44
3.2. Betænkning II nr. 369/1964 om ægteskabsloven ...	46
3.2.1. § 58	46
3.2.2. § 52	47
3.2.3. § 56	49
3.3. Betænkning III nr. 415/1966 om retsvirkningsloven	51
3.3.1. Medvirken	51
3.3.2. Ægtepagtsvejledning	51
4. Ægteskabsudvalget af 1969	52
4.1. Betænkning 3 nr. 716/1974 om formueordningen ..	53

4.1.1. Ægtepagtsoprettelse	53
4.1.2. Fravigelsesregler	54
4.1.3. Almindelig billighedsregel	55
4.1.4. Medvirken	57
4.2. Betænkning 4 nr. 719/1974 om separations- og skilsmissevilkår	58
5. Generalklausulen i 1975	59
6. Ægteskabslovrevisionen i 1989	60
7. Særejereformen i 1990	63
8. Børnelovsovervejelser i 2000	63
9. Regelforenklingen i 2004	64
10. Strukturreformen i 2005	65
11. Pensionsretlig lovgivning på familierettens område 2006 og 2007	66
11.1. Oversigt	66
11.2. Ændring af ægtefællepensionsloven	70
12. Ægtefælleskifteudvalget	72
13. Retsvirkningslovsudvalget	72
14. Nordisk ret	73
15. Nogle foreløbige konklusioner	73
Kapitel 3 Bodelingsaftaler	75
1. Aftalerne	75
2. Ægteskabslovens § 58	78
2.1. Anvendelsesområde	79
2.2. Brugen af reglen	82
2.2.1. Objektiv urimelighed	82
2.2.2. Subjektiv urimelighed	85
3. Vilkårsaftaler	99
3.1. Børnebidrag	99
3.2. Leje- og andelslejligheder	100
3.3. Aftaler om ægteskabslovens § 56	101
4. Processen	103

Kapitel 4 Bidragsaftaler	107
1. Aftalerne	107
2. Familieretten	112
2.1. Ægteskabslovens § 52	112
2.2. Bidragssagerne	114
2.3. Oprindelig urimelighed, jf. § 58	115
2.3.1. Rene § 58-sager om bidrag	120
2.3.2. Aftaler om både bidrag og bodeling, jf. § 58	122
2.4. Væsentligt forandrede forhold, jf. § 52	128
2.4.1. Sager, hvor kun § 52 er påberåbt	129
2.4.2. Både § 52 og § 58 påberåbt om bidragsaftaler	133
3. Andre regler om bidragsaftaler	137
Kapitel 5 Ægtepagter	139
1. Særejeægtepagterne	139
2. Ægteskabslovens § 56	140
2.1. Analysen	140
2.2. Urimelighed	142
2.3. Vurderingselementer	143
2.3.1. Økonomien	144
2.3.2. Ægteskabets varighed	154
2.4. Etableringsbehov	158
2.5. Senere synsvinkler	164
2.5.1. Medvirkende hustruer	164
2.5.2. Rimelighed	176
3. Processen	183
Kapitel 6 Legale delingsregler	187
1. Indledning	187
2. Fællesboskiftelovens § 69 a	188
3. Ægteskabslovens § 56, 2. pkt.	205
4. Retsvirkningslovens § 16 e	208
4.1. Lovens hovedprincipper	209
4.1.1. Oversigt	209

4.1.2. Urimelighedsreglen i § 16 e	210
4.2. Nærmere om § 16 e	211
4.2.1. Udgangspunkterne	213
4.2.2. Urimelighedskriteriet	214
4.2.3. Ægteskabets varighed	215
4.2.4. Formueforholdene	216
4.2.5. Omstændighederne i øvrigt	217
4.2.6. Størrelsen	217
4.3. Yderligere problematisering	218
4.4. Forholdet til aftaleloven	220
5. Forsikringsaftalelovens § 104/ pensionsopsparingslovens § 4	221
5.1. Baggrunden for de nye bestemmelser	221
5.2. Kritik af bestemmelserne	224
5.3. Domspraksis	225
6. Ægteskabsudvalget af 1969	226
Kapitel 7 "Urimelighed" i aftaleretten	229
1. Samspil. Sproglig forståelse	229
2. Perioden til 1975	231
3. Anvendelsen af aftalelovens kap. 3 m.v. og praksis herom	235
4. Nogle aftaleretlige domme på området, der belyser samspillet mellem familieret og aftaleret (perioden til 1975)	238
4.1. Svig eller det, der ligner	239
4.2. Udnyttelse m.v.	241
4.3. Bristende forudsætninger	244
4.4. Øvrige sager, herunder passivitet	245
5. Aftalelovens § 36 gennemføres i 1975	245
6. Domme i perioden efter 1975	258
6.1. Indledning	258
6.2. Falsk	258
6.3. Svig eller det, der ligner	258
6.4. Udnyttelse m.v.	260

6.5. Fejlskrift	260
6.6. Stridende mod almindelig hæderlighed	260
6.7. Samspil ægteskabsloven/aftaleloven	260
6.8. Kun aftalelovens § 36 påberåbt/anvendt	267
6.9. Flere bestemmelser i aftaleloven påberåbt	272
6.10. Bristende forudsætninger	274
6.11. Passivitet	274
7. Er der i dag en generel § 36-argumentation?	274
8. Kan argumentationen i givet fald anvendes i ægteskabssager? – er der en familieretlig § 36-argumentation?	279
9. Andre familieretlige regler, der – via et urimelighedskriterium – fraviger legale ordninger	284
10. Særligt om passivitet	285
Kapitel 8 Kort om norsk og svensk ret	291
1. Kan der hentes inspiration i norsk ret?	291
2. Kan der hentes inspiration fra Sverige?	305
Kapitel 9 Urimelighedssammenligning. Retspolitisk perspektivering	311
1. Indledning	311
2. Ægteskabslovens § 52	315
3. Ægteskabslovens § 56	316
4. Ægteskabslovens § 58	319
5. Tilsvarende regler af fortolkningsmæssig betydning	320
6. Aftaleloven	320
6.1. Grupperinger	321
6.2. Foreløbig konklusion	326
6.3. Kun § 36 påberåbt	326
6.4. Flere bestemmelser i aftaleloven påberåbt	328
6.5. § 36's betydning	328
7. Legale delinger	330
8. Nogle centrale temaer om separations- og skilsmisseaftaler	332

7.1. Kan de to regelsæt tale sammen, eller bør der – på ny – ske en ændring?.....	332
8. Betydningen af uafhængig rådgivning/vejledning	333
8.2.1. Vejledning	334
8.2.2. Rådgivning	337
8.2.3. Øget indsats fra det offentliges side?	338
8.3. Betydningen af tidsfrister	338
8.4. Ugyldigheds-/lempelseseffekterne	340
9. Retspolitisk perspektivering	341
9.1. Bør urimelighedsdefinitionen kvalificeres?	341
9.2. Bør der i lovteksten angives supplerende hensyn og i givet fald hvilke?	342
9.3. Er det nødvendigt med flere regler?	346
Forkortelsesliste	349
Litteraturfortegnelse	351
Domsregister	355
Stikordsregister	361

Forord

Vi har begge været fascineret af familieretten (i vid forstand) med dens mange spørgsmål af juridisk, praktisk men først og fremmest nærværende karakter. For *Danielsens* vedkommende har det eller arbejde i Justitsministeriet og i udvalg med ægteskabslovreformer gennem mange år været tale om en form for frimærkesamling, medens *Lynges Andersens* engagement bl.a. er fundet først i studenterejbs i et statsamt og Justitsministeriets 7. kontor og siden arbejdet med bl.a. umyndiges retsforhold i Familieretsdirektoratet. Vi har først sent fundet sammen, men har haft mange gode drøftelser. En styrke ved drøftelserne har været, at vi har nærmet os emnet "urimeligt" fra to forskellige vinkler, den familieretlige og den aftaleretlige. Dette har ført til, at bogens overordnede tema er blevet grundigt belyst: Hvordan mødes familieretten og aftaleretten, når det gælder muligheden for at ændre eller tilsidesætte ægtepagter samt bodelings- og bidragsaftaler, dvs. aftaler indgået mellem ægtefæller med henblik på separation eller skilsmisse? Er den nugældende regulering tilfredsstillende? Kan man forestille sig et system, hvor aftaleretten – der jo tager farve efter det miljø, der behandles – tager over, således at fremtidige tvister må afgøres efter aftalelovens kapitel 3 (og vel navnlig § 36)? Samtidig søger vi at give et billede af de ganske mange nyere "reformer", der er sket på familierettens område og deres betydning for bedømmelsen af ægtefælleaftaler.

Processen undervejs viste, at den oprindelige (og nærliggende) arbejdstitel for bogen "Urimelige ægtefælleaftaler" ikke var dækkende. Det skyldes, at interessen for brugen af urimelighedsbegrebet i den familieretlige lovgivning, også uden for aftaleområdet, er steget, og at vi fandt det naturligt at inddrage andre familieretlige urimelighedsregler. Der har i de sidste årtier været en udvikling i retning af at åbne mulighed for at justere på følgerne

af legale delingsordninger, hvis de skønnes urimelige. Selv om parallellen til aftaleretten på dette område er mindre synlig, er det fundet hensigtsmæssigt for at fuldstændiggøre fremstillingen i et selvstændigt kapitel at behandle muligheden for skønsmæssigt at fravige legale delingsordninger. Titlen er derfor blevet "Urimeligt stillede ægtefæller" med den vigtige undertitel "samspillet mellem familieret og aftaleret".

Der er ikke taget hensyn til materiale, fremkommet efter den 10. oktober 2009.

København og Holte, oktober 2009

Lennart Lynge Andersen Svend Danielsen

Introduktion

I Bogens afgrænsning

Det er almindelig kendt, at Danmark gennemførte en aftalelov for snart hundrede år siden – lov nr. 242 af 8. maj 1917 – og at lovens titel er "Aftaler og andre retshandler på *formuerettens område*" [kursiveret her]. I lovens titel ligger en principiel, men efter forarbejderne velovervejede afgrænsning til navnlig aftaler på det familie- og arveretlige område. Aftalelovskommissionen foreslåede,¹ at testamenter og legater faldt uden for loven, men at en vis analogi ikke kunne afvises. Også familieretlige retshandler faldt uden for aftaleloven, men "på dette område vil der endog i større omfang kunne være tale om analogisk anvendelse af udkastets regler ..."²

Samspillet mellem de familieretlige og de formueretlige regler er interessant. Aftaler mellem ægtefæller rejser som udgangspunkt de samme spørgsmål som aftaler i almindelighed. De har imidlertid visse særpræg, navnlig den familieretlige relation: parternes afhængighed af hinanden som det centrale moment, som gør, at man kan rejse spørgsmål, om de sædvanlige aftaleretlige regler kan anvendes uden modifikationer, eller om de må suppleres. De omsætningsinteresser, som er et centralt moment i aftaleretten, er ikke til stede ved familieretlige aftaler eller har i hvert fald en anden karakter. I modsætning til kommercielle afta-

¹ Udkast til Lov om Aftaler og andre Retshandler på Formuerettens Omraade med tilhørende Bemærkninger (1914) s. 15.

² Se forrige note.